

Introduction

Wstęp

In the face of the rapidly advancing unfavourable climate changes, the concept of sustainable development is becoming increasingly popular worldwide. It promotes a speedy shift away from coal as an energy source, and the propagation of RES – renewable energy sources. It also encourages governments and societies to take all possible measures to reduce adverse human impact on the environment. The concept of sustainable development has been on the European Union's agenda for many years.

Putting the concept of sustainable development into practice requires collaboration between countries all over the world, as climate change is a global problem. The beginning of this global cooperation was the adoption of the UN Framework Convention on Climate Change (known by its acronym UNFCCC) in 1992, at the so-called Earth Summit in Rio de Janeiro. It constitutes the main international climate agreement. In it is a declaration of the need to take collective action to protect people and the environment, and to reduce greenhouse gas emissions. The UNFCCC has been ratified by almost all countries in the world; the European Union is also a party to it.

It was during the 2015 meeting of parties to the UNFCCC that national leaders adopted the so-called Paris Agreement, which laid out a worldwide action plan to limit global warming. The long-term goal is to limit the increase in global average temperature to well below 2°C above pre-industrial levels, and ideally to keep it within 1.5°C. The Paris Agreement entered into force on 4 November 2016, when the condition of its ratification by at least 55 countries responsible for at least 55% of global greenhouse gas emissions was met. The agreement has been ratified by all EU Member States and by the EU itself.

W obliczu szybko postępujących niekorzystnych zmian klimatycznych coraz większą popularność na świecie zyskuje koncepcja zrównoważonego rozwoju. Promuje ona szybkie odchodzenie od węgla jako źródła energii i rozpowszechnianie OZE – odnawialnych źródeł energii. Zachęca także rządy i społeczeństwa do podejmowania wszelkich działań zmniejszających niekorzystny wpływ człowieka na środowisko. Koncepcja zrównoważonego rozwoju od wielu lat jest obecna w agendzie Unii Europejskiej.

Wprowadzenie w życie koncepcji zrównoważonego rozwoju wymaga współpracy państw z całego świata, ponieważ zmiana klimatu jest problemem globalnym. Początek tej globalnej współpracy to przyjęcie w 1992 r. na tzw. Szczycie Ziemi w Rio de Janeiro ramowej konwencji ONZ w sprawie zmian klimatu (znanej pod akronimem UNFCCC), stanowiącej główną międzynarodową umowę klimatyczną. Jest w niej deklaracja konieczności podejmowania wspólnych działań na rzecz ochrony ludzi i środowiska oraz ograniczania emisji gazów cieplarnianych. UNFCCC została ratyfikowana przez niemal wszystkie kraje świata; jej stroną jest też Unia Europejska.

To właśnie podczas spotkania stron UNFCCC w 2015 r. przywódcy państw przyjęli tzw. Porozumienie paryskie. Wyznaczono w nim globalny plan działań na rzecz ograniczenia globalnego ocieplenia. Celem długoterminowym jest zatrzymanie wzrostu średniej globalnej temperatury na poziomie dużo poniżej 2°C w stosunku do poziomu z czasów przedprzemysłowych, a najlepiej utrzymania go na poziomie 1,5°C. Porozumienie paryskie weszło w życie 4 listopada 2016 r., gdy spełniony został warunek jego ratyfikacji przez co najmniej 55 państw odpowiedzialnych za co najmniej 55% globalnych emisji gazów cieplarnianych. Porozumienie ratyfikowały wszystkie państwa członkowskie UE i sama Unia.

In implementing the Paris Agreement, the European Commission presented a long-term strategy in 2019 for the reduction of emissions, and set the goal of achieving climate neutrality for Europe by 2050. The document titled the European Green Deal was approved in 2020. In it, the Union pledged to reduce EU emissions by at least 55% by 2030 compared to 1990 levels.

In order to achieve climate neutrality within the planned timeframe, there will have to be amendments to climate, energy and transport legislation, which the EU is working on as part of the so-called "Fit for 55" package. Implementation of the package's provisions will entail major changes in employment in regions dependent on traditional energy resources – in the extraction and processing of these resources, and in the energy-intensive industries there. It will also affect regional and local labour markets, employment levels, and the prospects for economic development in these regions and their cities. Our publication presents the experiences of a few regions that have been or were highly dependent economically on coal mining, regions that are now undergoing the difficult process of transformation – in regard to energy, the economy, and consequently also society.

This publication contains materials prepared for the 177th mBank-CASE Seminar, held on 29 June 2023, titled The Just Energy Transition from the Perspective of Cities and Regions – the experience of Poland and other European Union countries. It opens with a discussion of the findings of research conducted by CASE in 2022–2023, focusing on selected aspects of the transition in three lignite regions: Lusatia (Germany), Upper Nitra (Slovakia) and Greater Poland (Poland). In Chapter 1, Agnieszka Kulesa – a member of the research team – presents among other things the instruments, conditions and measures taken to create jobs and to ensure employment and the conditions for economic growth. She discusses the collaboration between stakeholders, and how to develop a strategy tailored to the needs and conditions of the region.

Realizując zapisy Porozumienia paryskiego, Komisja Europejska przedstawiła w 2019 roku długofalową strategię redukcji emisji i jako cel przyjęła osiągnięcie neutralności klimatycznej Europy do 2050 roku. Dokument pn. Europejski Zielony Ład został zatwierdzony w 2020 roku. Unia zobowiązała się w nim, że do 2030 r. ograniczy unijne emisje o co najmniej 55% w porównaniu z poziomem z lat 1990.

Aby osiągnąć neutralność klimatyczną w planowanych ramach czasowych, konieczna jest zmiana przepisów dotyczących klimatu, energii i transportu, nad czym UE pracuje w ramach tzw. pakietu „Gotowi na 55” (Fit for 55). Wdrożenie zapisów pakietu wiąże się z dużymi zmianami w zatrudnieniu w regionach zależnych od tradycyjnych surowców energetycznych (ich wydobycia i przerobu oraz przemysłów energochłonnych tam rozwiniętych) i nie pozostaje bez wpływu na regionalne i lokalne rynki pracy, poziom zatrudnienia i perspektywy rozwoju gospodarczego miast i regionów. Nasza publikacja przedstawia doświadczenia kilku – silnie uzależnionych gospodarczo od wydobycia węgla – regionów, które są w toku trudnej transformacji energetycznej, gospodarczej i w konsekwencji także społecznej.

Zeszyt zawiera materiały przygotowane w związku z 177. Seminarium mBank-CASE pt. „Sprawiedliwa transformacja energetyczna z perspektywy miast i regionów – doświadczenia Polski i innych państw Unii Europejskiej”. Seminarium odbyło się 29 czerwca 2023 r.¹ Zeszyt otwiera omówienie wyników badań przeprowadzonych przez Fundację CASE w latach 2022–2023. Badania dotyczyły wybranych aspektów transformacji w trzech regionach węgla brunatnego: Łużycach (Niemcy), Górnej Nitrze (Słowacja) oraz Wielkopolsce². Autorką jest Agnieszka Kulesa, członkini zespołu badawczego, która w rozdziale 1. przedstawia m.in. instrumenty, uwarunkowania i działania podjęte na rzecz tworzenia miejsc pracy, zapewnienia zatrudnienia i warunków dla wzrostu gospodarczego. Omawia kwestie współpracy między interesariuszami oraz sposób wypracowywania strategii dostosowanej do potrzeb i warunków regionu.

1 Seminarium można obejrzeć tu: <https://www.case-research.eu/pl/177-seminarium-mbank-case-102517>

2 Badanie zostało przeprowadzone przez CASE- Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych w latach 2022-2023 na zamówienie Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego. Raport z badań przygotowany przez zespół w składzie: Oskar Chmiel, Tomas Jeck, Agnieszka Kulesa, Izabela Marcinkowska, Waldemar Milewicz a zatytułowany „Energy Policy and Labour Market” można przeczytać tu: http://case-research.eu/files/?id_plik=7655

Chapter 2 contains three commentaries. The first of these (subsection 2.1), by Aleksandra Gawlikowska-Fyk, an expert at Forum Energii [lit. Energy Forum] and director of its power programme, refers directly to the findings of the research presented in Chapter 1. She elaborates on them with additional assessments concerning the state of the energy transition in Poland.

The next two commentaries not so much refer to the conclusions of the study on the energy transition in the three lignite regions (Germany's Lusatia, Slovakia's Upper Nitra, and Greater Poland), as complement and enrich them with the experience of difficult and multi-faceted transition in two regions whose prosperity and economy were built on coal. Piotr Korytkowski, Mayor of Konin, writes about the energy transition of Konin and the Konin region. And Andrzej Kosiór, head of the Office of Strategic Management, Corporate Governance, European Funds and Economic Development of Wałbrzych, writes about the experience of the Wałbrzych sub-region, where the mines were closed 25 years ago. In this part of Poland, the economic transition had to begin much earlier than in regions where access to coal deposits was easier and mining therefore economical, and its move away from coal began with the adoption by the EU (and by its Member States) of decarbonisation of the economy as a goal.

Warsaw, 3 June 2024

Rozdział 2 zawiera trzy komentarze. Pierwszy z nich (podrozdział 2.1), autorstwa Aleksandry Gawlikowskiej-Fyk, ekspertki Forum Energii i dyrektorki programu Elektroenergetyka także, odnosi się wprost do wyników badań przedstawionych w rozdziale 1. Poszerza je o dodatkowe oceny dotyczące stanu transformacji energetycznej w Polsce.

Kolejne dwa komentarze odnoszą się nie tyle do wniosków z badań transformacji energetycznej w trzech regionach węgla brunatnego: niemieckich Łużycach, słowackiej Górnej Nitrze oraz Wielkopolsce, co je uzupełniają i wzbogacają o doświadczenia trudnej, wieloaspektowej transformacji w dwóch regionach, których dobrobyt i gospodarka były zbudowane na węglu. Piotr Korytkowski, prezydent Konina pisze o transformacji energetycznej Konina i regionu konińskiego. Andrzej Kosiór, kierownik Biura Zarządzania Strategicznego, Nadzoru Właścicielskiego, Funduszy Europejskich i Rozwoju Gospodarczego Wałbrzycha, pisze o doświadczeniach subregionu wałbrzyskiego, gdzie kopalnie zostały zamknięte 25 lat temu. W tej części Polski transformacja gospodarcza musiała się zacząć dużo wcześniej, niż w regionach, w których dostęp do złóż węgla był łatwiejszy, więc wydobywanie było ekonomiczne, a odejście od węgla zaczęło się wraz z przyjęciem przez UE (i kraje członkowskie) jako celu dekarbonizacji gospodarki.

Warszawa, 3 czerwca 2024 r.